

DJURGÅRDEN-LILLA VÄRTANS MILJÖSKYDDSFÖRENING

DLV, c/o Per Olof Fredriksson, Sandhamnsgatan 12, 115 40 Stockholm, www.dlv.se e-mail: olof.fr@telia.com

Stockholms Stadsbyggnadsnämnd
Box 8314
104 20 Stockholm

Ert dnr 1999- 08607- 53

Stockholm 2008-01-31

Synpunkter på samråd till 31 januari 2008 för MKB för fördjupat program för Hjorthagen, november 2007, utgörande del av program för planering av området Hjorthagen-Värtahamnen-Frihamnen-Loudden, Dnr 1999- 08607- 53, vars samråd sträckte sig till 1 oktober 2002.

- Området innefattar även Norra Djurgårdsstaden, etapp 1, västra delen av gasverksområdet, Norra Djurgården 1:14 och Hjorthagen 1:1,2, 1:2, 1:3 m fl, vid Husarviken och norra delen av Storängsbotten, inom och invid Nationalstadsparken samt MKB därinom, S-Dp 2001-07633-54.

Djurgården-Lilla Värtans Miljöskyddsförening, DLV, som verkar för en förbättrad och bevarad miljö inom rubricerat område avstyrker ovanstående MKB och dess slutsatser med följande motivering.

Bakgrund

Gatu- och fastighetsnämnden, gfn, godkände 2001-04-03 ett förslag från sitt kontor enligt tjänsteutlåtande 2001-01-25 till principöverenskommelse med Birka Värme Stockholm AB och Birka nät AB om att utreda förutsättningarna för en omlokalisering av gaslagringen från gasklockorna till ett läge närmare spaltgasverket. Dessutom att studera en förtida mark-/tunnelförläggning av kraftledningen genom Hjorthagen till ställverken i kv Elektriciteten. Gasoltransporterna med järnväg till gasverket föreslogs gå via Ropsten i st f via Storängskroken. Kostnaderna skulle fördelas lika mellan staden och Birka Värme. Värmepumpen vid Ropsten skulle detaljplaneras och Norra länkenavtalet omförhandlas.

Gfn uppdrog vid samma tillfälle åt sitt kontor att hos stadsbyggnadskontoret, sbk, beställa detaljplaneutredningar för följande områden:

- Storängskroksområdet plus halva gasverkstomten för bostäder och arbetsplatser
- kv Nimrod eller annat läge för nytt ställverk
- kv Elektriciteten(ställverkstomten) för bostadsändamål
- området vid värmepumpen.

Stockholms stadsbyggnadsnämnd, sbn, har i beslut 2001-08-16 uppdragit åt sbk att påbörja planering av västra delen av gasverksområdet längs Husarviken i och intill Nationalstadsparken i Stockholm. Nämnden, som var oenig i sitt beslut, hänvisade till ett av sbk gjort tjänsteutlåtande från 2001-05-28 om startpromemoria i ärendet. Ytorna i gfk:s och sbk:s handlingar stämmer dock inte överens. Sbk:s är till ytan något mindre.

Vi skickade sbn två skrivelser inför beslut i ärendet, dels 2001-06-05 och dels 2001-08-13 med motiv för vårt ställningstagande att avstyrka kontors- och bostadsbebyggelse i de delar, som enligt proposition 1994/95:3 och Riksdagsbeslut 1994-12-07 berörs av skyddet för nationalstadspark fr o m 1995. Även Förbundet för Ekoparken insände liknande synpunkter 2001-08-16. Vi har redan 1999 föreslagit att nya bostäder byggs på en överdäckning av Lidingövägen ned till Lilla Värtan öster om Hjorthagen

Principöverenskommelsen ovan revs upp och kommunfullmäktige godkände 2004-06-17 (överklagat) ett utvidgat avtal med Fortum m fl om omdisponering av Fortums verksamhet i Hjorthagen, som bl a förbinder staden att biträda Fortum vid myndighetsprövning om gaslager eller sk LNG-anläggning (flytande naturgas). LNG-anläggningen avsågs ligga öster om Hjorthagsbergets bebyggelse nere vid Norra kajen. I vår överklagan har vi påvisat att detta läge skulle utgöra stor fara för de som bor, vistas eller passerar området (t ex vid Ropsten för att byta kommunikationsmedel) då skyddsavståndet för transporter med fartyg med LNG sträcker sig runt 1 till 2, ja upp till 3 kilometer, vilket inte skulle rymmas på platsen eller stora delar av farleden genom Stockholms skärgård in till Stockholm.

Vår kritik ledde till att förläggningen av ett LNG-lager kom att flyttas till Norvik i Nynäshamn med ett gasnederlag i Sofielund i Huddinge varifrån gasen i stället kommer att rörtransporteras in till staden. Stockholms Kommunfullmäktige beslöt vid sammanträde 2007-11-26 att anta ett tilläggsavtal (nr 1) med AB Fortum Värme samägt med Stockholms stad till ramavtalet rörande Hjorthagen (överklagat). Tilläggsavtalet med AB Fortum Värme innebär ett ytterligare steg i planeringen för byggande av hela 5 000 lägenheter i Norra Djurgårdsstaden. Enligt tilläggsavtalet förbinder sig staden och Fortum att verka för att energihamnen får utrymme för ett extra järnvägsspår från Värtabanan till Fortums planerade flismottagning för byggandet och driften av ett nytt kraftvärmeverk i Hjorthagen. Vidare skall parterna verka för tillkomsten av en extra påfart till Norra Länken från Värtahamnen/Energihamnen. Fortum ska lämna ett bidrag till staden om 20 mnkr för detta. Fortum har tidigare erhållit 453 miljoner enligt ramavtalet för flytt av gasverksamheten och staden betalar minst 105 miljoner för byggande av ny kraftledningstunnel för förläggning av Fortums kraftledningar genom Hjorthagen till Fisksjöäng.

Förslaget att bygga bostäder öster om Hjorthagen nämns ej i fullmäktigebeslutet trots att detta är en fullt rimlig bedömning när staden efterfrågar plats för byggande av attraktiva bostäder vid vatten och då detta område i stadens översiktsplan ingår i det sk ”stadsutvecklingsområdet”. Förslaget har även framförts av byggbolag verksamma i Stockholm. Se *bifogat förslag till bebyggelse mot Lilla Värtan*.

Uppgåelsen med Fortum innebär i stället att energihamnen skulle kunna användas även för annan verksamhet än Fortums. Inledande studier har påbörjats för att se över energihamnens långsiktiga användning. Bl a har en förläggning av en cementterminal för Cementa diskuterats. Detta för att möjliggöra bostadsbebyggelse på Liljeholmen där terminalen idag är placerad. Avtalsförslaget innehåller även skrivningar om tillfälliga nyttjanderätter. Parterna skall bl.a. verka för att Betongindustri får anlägga en provisorisk betongfabrik inom energihamnen.

Vi hävdar att en så trafikalkstrand verksamhet med såväl land- som sjötransporter som Cementas inte ska planeras in nedanför Hjorthagens bostadsområde. Det finns inga bärande skäl för staden att ej planera att bygga bostäder öster om Hjorthagen i stället för än fler miljöstörande verksamheter med höga utsläpp. Transportarbetet om Cementas betongsilodepå flyttas till öster om Hjorthagen skulle öka och därmed de miljöfarliga utsläppen i staden.

Detaljplaneförslag september 2005 – bakgrund

Stadsbyggnadsnämnden kungjorde 2005-09-05 förslag till detaljplan för Norra Djurgårdsstaden enligt rubricerade ärende ovan och höll samrådsmöte 2005-09-15.

Djurgården-Lilla Värtans Miljöskyddsförening som har till uppgift att värna om och förbättra miljön inom sitt verksamhetsområde *avstyrkte med all kraft* föreslagen utformning av den natur- och kulturhistoriskt känsliga miljön inom kv Norra Djurgården 1:14 och Hjorthagen 1:1,2, 1:2, 1:3 m fl. Vi anser att förverkligande av förslaget skulle utgöra intrång och mycket påtaglig skada på Nationalstadsparken. Förslaget kunde ej ligga till grund för fortsatt planering. Staden följde ej den landskapsanalys som gjordes i programarbetet, förslag till fördjupning av översiktsplan eller SAMS redovisning om att planera med miljömål, som togs fram med stöd av EU. Framför allt vidhöll staden att detaljplaneförslaget inte skulle beröra Nationalstadsparken vilket är helt felaktigt. Både de tänkta husens utformning och läge skulle påtagligt skada parken och parkens rekreations- och grönytor. Förslaget tog heller ej sin utgångspunkt i respekt för de skyddade kulturminnesintressena. Även länsstyrelsen var mycket kritisk.

MKB för fördjupat program för Hjorthagen, november 2007

Stadsbyggnadskontoret, sbk, har efter kritiken fattat beslut att göra en miljöbedömning av påverkan av detaljplanering inom Hjorthagen exklusive kv Nimrod i sydöst m fl. Man har rådgjort med länsstyrelsen och kommit fram till att de olika ingående detaljplanerna sammantaget kan medföra betydande miljöpåverkan. MKB ska därför göras och omfattar hela programområdet för Hjorthagen.

DLV anser att avgränsningen av programområdet är för snäv eftersom exploateringsstalet för bostäder – exklusive redovisad kompletteringsbebyggelse uppe på berget vid Hjorthagens bostadsområde – har satts så högt som 5.000 nya bostäder. Därtill planeras också kontorsbebyggelse och andra nya lokaler. Vi menar att hela Hjorthagen och delen Siljaterminalen till Ropsten av Ladugårdsgärdet måste ingå då denna del håller på att planeras samtidigt och bebyggelse där klart påverkar förhållandena i Hjorthagen

Utom för Nationalstadsparken är övrig redovisning av miljöfaktorer i *avsnitt 2* med avgränsning och motivering riktig men slutsatsen i prövningen är ofta felaktig, utelämnande, ibland helt lagstridig.

Historiken i *avsnitt 3* är mycket knapp. Fram till i modern tid var området tillhåll för kungens hjortar, som här hölls inhägnade i Husarhagen fram till dess Gasverket och Värtaverket byggdes kring föregående sekelskifte. Innan dess var området mycket sparsamt bebyggt men i historisk tid låg, troligen mot sydvästra delen, den medeltida byn Husarne, som också gav namn åt vattnet norr och väster om Hjorthagen, Hus(s)arviken. Viken kallades också Fiskesjön då den var synnerligen rik på matfisk. Fiskartorpet har fått sitt namn efter Djurgårdens äldsta hus, Karl XI:s lilla fiskarstuga från 1680-talet, som fortfarande står kvar på den plats där den byggdes, på den tiden invid Husarvikens strand på den sydöstra slutningen av den så kallade Norra Fiskareudden. Husarviken var det sista fiskevatten de kungliga släppte för allmänhetens fiske. Norr om Husarviken/Fiskesjön ligger Fisk(e)sjöäng. Fiskartorpet omnämns i Bellmans epistel No 71: ”Äke det gudomligt, Fiskartorpet! Hvad? Gudomligt att beskåda!” och var ett värdshus som låg vid samma plats som Karl XI:s fiskarstuga, se *bifogade foton*.

Söder om Hjorthagsberget ligger Storängen som numera kallas för Storängsbotten fast detta egentligen bara var den västra delen, se *bifogad avfotograferad karta tillhörig staden i ärende från 1884-02-03*. Storängskroken är bara ett gatunamn inom den nuvarande norra delen av Storängsbotten.

Husarviken vid Värtan var för 100 år sedan under övervägande för en ny flottbas i Stockholm. Staden har haft exploateringsplaner för området runt Hjorthagen och Fiskartorpet i flera omgångar vilket lett till konflikter med Ståthållarämbetet och Kungliga Djurgårdsförvaltningen. Det gick i början av 1900-talet så långt att man hotade att fylla igen Husarviken men så småningom enades man under kungl. Maj:et om att överta den innersta delen av Husarviken och fylla igen dåvarande Storängsbotten. Utloppet från Starrbäcken, som ursprungligen börjar vid Starrängsringen, rinner kulverterat ned mot Ugglevikens avrinning i Husarviken, sista biten som ett öppet kärr intill Fiskartorpsvägen.

Som framgår av 1884 års karta rinner ett vattendrag som börjar under kv Elektriciteten vid Värtaverket vidare under Abessinien och nedför berget i väster och bildar en vassvik närmast det f d järnvägsspåret till Gasverket för att sedan via den bäck, som skiljde småindustribebyggelsen i söder från den gamla parken i Storängskroken, ansluta till Starrbäcken. Bäckfåran kommer upp som en springkälla väster om Abessinien och används av de vilda djuren i området som dricksvattenkälla, se *bifogade foton*.

Från början när plats för Gasverket sprängdes ut ur Hjorthagsberget och byggdes upp togs kolet för förgasning in vid nuvarande Siljaterminalen och fördes med järnväg upp till Gasverkets täckta skjul. Därefter började kol lagras i det fria mot Husarviken och till när den nya Lidingöbron stod klar byggdes 1923 hamnen ut vid Lilla Värtan i anslutning till Husarviken och järnvägsspår anlades på utfyllnader i viken. I mitten på 1930-talet utvidgades utfyllnaderna västerut förbi kontorshuset och Kontorsparken efter det att leran muddrats bort ned till ca 30 meter norr om den vall som löper 6 meter högre.

Fram till 1972 användes kolförgasning men sedan invigdes spaltgasverket, som i st använde lättbensin. Kolupplagsplatsen längs Husarviken avvecklades och fick efter övertäckning sakta växa igen. Tiden som utfyllnad för kol och koks i sin hela längd blev bara i 33 år. Därefter blev det grönyta längs viken i 37 år. Den 7 december 1994 beslöt Riksdagen i enlighet med propositionen att inrätta en Nationalstadspark vars gräns går söder om Husarviken i princip längs den vall som löpte ovanför upplagsytan, se *bifogat flygfoto* där gränsen markerats med röd och en nedsjunken våtmark markerats med gul linje. Staden hade svårt att respektera det obebodda och planlösa området som nationalstadspark och flera gånger lät man gör ingrepp i olika delar. År 2005 lät man avverka över 1.000 träd och fylla upp hela området utan att iaktta miljöbalkens regler om tillståndsprövning för vattenverksamhet m m. I MKB:n kallas det att ”området iordningställdes”. Man skriver också att ”området kommer att behöva ””städas upp”” ytterligare då det finns kvarlämnade betongelement, armeringsjärn samt föroreningar i marken.”

Vi förstår inte om man menar området norr eller söder om Husarviken. Fisksjöäng är idag en idyll med djurbete, se *bifogat foto*. Staden bestämde även att föroreningar inom Ropsten och Gasverkets byggnader skulle brännas i en destruktionsanläggning som uppställdes vid Husarvikens södra strand i slutet av 2003 trots de kringboendes våldsamma protester, se *bifogade foton*. DLV hade alltsedan området blivit nationalstadspark städat området från skräp och har fortsatt att göra det även efter att staden år 2005 stängslade in en stor del av södra sidan för att använda som upplagsområde för ditkörda förorenade massor från Storängsbotten m fl områden. Detta tilltag är ännu ej behandlat av miljödomstol.

Avsnitt 4 är undermåligt, felaktigt och lagstridigt och det framstår här tydligt att MKB:n är ett beställnings- och utförandeverk ”inhouse”, dvs av exploateringskontoret. Bakgrunden är att Gatu- och fastighetsnämnden 2004-06-22 vid extra sammanträde under punkt nr 20 beslutade om markanvisning för bostadsändamål (hyres- och bostadsrätt) inom Hjorthagen Norra och Västra till ca 20 byggherrar med avsikten att exploatera området för tätortsbebyggelse med anläggande av en ny stadsdel på till stora delar hittills obebyggd och ej planlagd mark. Området var då till allra största delen uppvuxen grönyta.

Staden avfärdar att området till någon del skulle ligga inom *Nationalstadsparken* trots att Bilaga 3 med förslag till avgränsning av nationalstadsparken Ulriksdal-Haga-Brunnsviken-Djurgården på karta i prop 1994/95:3 redovisar en gräns klart och tydligt ca 100 meter söder om Husarviken, se *bifogad kartdel*. Om man tar denna, som visar Nationalstadsparkens gräns i området och dessutom motsvarande *kartdel* ur ”*Stockholms ekologiska känslighet, sbk 1995:1*, och sammanfogar till en karta framgår mycket tydligt att Nationalstadsparkens gräns ligger helt söder om Husarviken. Stockholms ekologiska känslighet utgör underlag för ny översiktsplan, ÖP, i Stockholm och de båda kartorna är framtagna samtidigt. Det skedde däremot en felangivelse av gränserna för koordinaterna för Nationalstadsparken i området när staden redovisade dem till länsstyrelsen. Enligt länsstyrelsens handläggare i ärendet Åke Andersson, numera planchef i Huddinge kommun, bad länsstyrelsen staden inleverera dessa då man just i detta område ej hade dem elektroniskt. Han gjorde därpå en ”blindkarta” med den felaktiga gränsen till en rapport 1996:2 om Samordningsuppdraget om Nationalstadsparken till regeringskansliet men denna blindkarta var inte avsedd att användas i st f bilaga 3 i propositionen, säger han. Regeringen hade redan i uppdraget till länsstyrelsen klart angett att gränsen för Nationalstadsparken fastlagts i propositionen.

Staden menar bl a att kommunens översiktsplan ger utrymme för att flytta gränsen för Nationalstadsparken och skapa ny bebyggelse ned till Husarviken trots att det är till men för riksintressen. Vi vill därför påpeka att miljöbalkens lagstiftning och tillämpning gäller oavsett kommunens översiktsplan. Om översiktsplanen innehåller exploateringsplaner som strider mot lagstiftningen blir den ett orealistiskt underlag för kommunens planering. Gränsen för parken ska fastslås i detaljplan och följa lagen.

I proposition 1994/95:3 om Nationalstadsparken Ulriksdal-Haga-Brunnsviken-Djurgården sammanställs en bild av de exploateringsintressen som kan väntas hota skyddsvärdena i området. Många remissinstanser uttrycker oro inför hoten mot områdets natur- och kulturvärden från de storskaliga projekt som då var kända i och intill det skyddsvärda området. Det gäller framför allt Österleden och *en ny stadsdel och eventuell OS-anläggning vid Husarviken*.

Regeringens framhåller i propositionen åsikter att området kring Husarviken ej bör bebyggas - varken med OS-anläggningar eller bostäder – utan återställas som naturmark. Ny storskalig bebyggelse skulle helt förändra upplevelsen av natur- och kulturlandskapet.

Vidare framhålls *Stockholms program* med sin utgångspunkt i följande principer (Stockholms KF 1993-09-06):

- * Området skall värnas som en unik natur- och kulturpark med till parken väl anpassad bebyggelse.
- * Området skall utvecklas för friluftsliv och rekreation i en omfattning och i sådana former som inte skadar områdets natur- och kulturvärden.
- * Området skall förbättras med avseende på trafikstörningar och andra miljöproblem.

Naturvårdens intressen av biologiska kärnområden med tillräcklig storlek föreslås säkerställas genom tre naturreservat: Ulriksdal, Norra Djurgården och Södra Djurgården med Ladugårdsgärdet. Inom dessa kärnområden skall ingen exploatering få ske. *Mellan kärnområdena skall de biologiska spridningsvägarna upprätthållas och där så är möjligt förstärkas*.

Utveckling av friluftsliv och rekreation, kulturliv, nöjen och turism skall enligt programmet underlättas på lämpliga platser och bör kunna ske utan konflikt med kulturminnesvårdens och naturvårdens intressen.

Ur *Länsstyrelsen i Stockholms län* remissvar på propositionen framhålls bl a att områdenas karaktär av natur- och kulturmiljöer skall bevaras och förstärkas. Områdets särskilda karaktär kan upprätthållas bara så länge de s k spridningskorridorerna för växter och djur hålls intakta. Åtgärder krävs enligt länsstyrelsen därför för att säkerställa och helst förstärka dessa korridorer. Staten och berörda kommuner måste gemensamt arbeta för detta.

Enligt länsstyrelsens bedömning har det aktuella området en särställning i landet med sina unika bevarandevärden. Samtidigt finns det få områden i Sverige som är utsatta för ett lika hårt exploateringstryck. Kommunernas program påtalar särskilt att området är, och i framtiden kommer att vara, utomordentligt attraktivt för exploatering på grund av det centrala läget och de stora miljökviteterna. Förbättrade kommunikationer kommer enligt länsstyrelsen även att medföra ett ökat bebyggelsetryck. Med hänsyn till detta ligger det enligt länsstyrelsen nära till hands att anta att områdets bevarande kommer att ifrågasättas och hotas framöver och att detta kommer att ske i högre grad ju starkare exploateringsintressena är.

Regeringens bedömning: Det följer av syftet med nationalstadsparken att *områdets huvudstruktur vad avser natur- och bebyggelseområden inte får ändras.*

Nya byggnader och anläggningar som inte behövs för att befintliga verksamheter skall kunna fungera bör därför i princip inte medges. Skyddet torde däremot inte hindra etablerade verksamheter inom eller intill nationalstadsparken från att fungera och utvecklas i anslutning till tidigare ianspråktagna områden. *Byggnadsområdena får således inte utvidgas, men väl kompletteras om kompletteringarna inte medför skada på områdets natur- och kulturvärden.*

Stadens ”*nollalternativ*” är även orealistiskt. Det bygger på att delar av området ska vara avstängt som man nu gjort fast det sedan Nationalstadsparkens inrättande inte varit det. Därtill anger man att det ej skulle återställas till hur det såg ut innan staden fällde de 1.000 träden. På samrådsmöte framför staden att grönytona i området ej var avsedda att vara sådana trots att staden i rapporten ”Gasverket Västra, etapp 1, Träd- och vegetationsinventering 2002-10-12, rev. 2005-02-18 anger: ”Slyskogen innanför strandbrynet mot Husarviken bildar tillsammans med denna områdets gräns mot nationalstadsparken och är av betydelse för landskapsbilden.” Dessutom anges: ”Inga saneringsåtgärder behöver vidtas för växtlighetens skull. De föroreningar som kan påverka växter minskar med tiden genom urlakning eller immobilisering.” Självklart måste nedtagna träd ersättas i nollalternativet och grönytan återställas.

Under avsnitt 12 Författningskommentar i prop. 1994/95:3 anges särskilt att: ”Det skall dock kraftigt understrykas att det inte är avsett att vara möjligt att med successiva beslut ytterligare minska de ”gröna” områdena i en nationalstadspark.” Även inverkan på parken från ev. ny bebyggelse i dess omedelbara närhet ska bedömas restriktivt och får inte påtagligt skada Nationalstadsparkens värden. ”Tolkningen av vad som utgör intrång skall givetvis göras mot bakgrund av syftet med den föreslagna lagstiftningen”. Länsstyrelsens avslog 2001-08-29 tillfälligt bygglov, dnr 1942-00-40072, för en mast som skulle ligga vid Gasverket utanför Nationalstadsparken men som ansågs påtagligt skada parken.

Gasverksområdet har i översiktsplan 1999 klassats som riksintresse för kulturminnesvärden. Redan vid Stockholms stadsmuseums industrimiljöinventering 1979 gjordes ett ”*Förslag till skyddsföreskrifter*

Det kulturhistoriska värdet av gasverksbyggnaderna, på kartan markerade 16,17,18,19,20,26,27-28,29, 30,31,36,37,40,53,56-57-58,59,63,68, bedöms motsvara fordringarna i 1960 års byggnadsminneslag.

Skyddsföreskrifterna bör omfatta följande punkter:

1. Byggnaderna 16,17,18,19,20,26,27-28,29,30,31,36,37,40,53,56-57-58,59,63,68 får inte rivas eller till sitt yttre förvanskas.
2. I ovan angivna byggnader skall ursprunglig bärande konstruktion bevaras.
3. Byggnaderna skall underhållas så att de inte förfaller. Vård- och underhållsarbeten skall utföras på ett sådant sätt och med sådana material att det kulturhistoriska värdet inte minskar.
4. Gasverksanläggningens område med park, terrasseringar och ursprungligt trästaket skall hållas i ett sådant skick att anläggningens karaktär inte förvanskas.

Ovan angivna byggnader bör vid stadsplaneändring betecknas med Q.

Byggnaderna 1,49,60 samt gasklockorna 13 och 15 (se karta) bedöms ha större kulturhistoriskt värde. BS 38 §, andra stycket, är tillämplig.

Skyddsföreskrifterna bör ha följande lydelse:

Byggnaderna 1,49,60 och gasklockorna 13,15 får inte till sitt yttre förvanskas.

I byggnaderna 49 och 60 samt i gasklockorna 13 och 15 får inte åtgärder vidtagas som medför förvanskning av ursprunglig bärande konstruktion.

Byggnaderna 1,49,60 och gasklockorna 13,15 bör vid stadsplaneändring betecknas med q.”

Däremot anges det nya spaltgasverket från 1972 ej vara skyddsvärt, se *bifogad karta med förklaring*. Särskilt anges att ”Gasverksområdet är inhägnat, till vissa delar av ett äldre trästaket, vilket är ett tillskott till miljön och bör bibehållas.” *Bifogat flygfoto visar med rött de staket som MKB bör skydda*.

Kontorsparken och norra delen av Storängskroken och området intill Gasverksvillorna har varit en viktig del av den planterade parkmiljön inom Gasverket. Det finns en noggrann historisk dokumentation ”Park och trädgårdar vid Värtagasverket, Hjorthagen”, som bör visa hur dessa områden bevaras.

Fisksjöäng hade under en period från framför allt slutet av 1960-talet en räckta mindre bilverkstäder, grossister, små servicefirmor o d liggande blandade med varandra i enkla låga byggnader utan större arkitektoniska ambitioner i utformningen, ofta med fasader i plåt, med få fönster koncentrerade till en liten kontorsdel. Det tog fart när ”skandalgropen” vid Karlaplan skulle bebyggas med Fältöverstens affärscentrum i slutet på 1960-talet och staden ville få bort motsvarande verksamheter som då låg där. År 2000 revs de flesta och år 2003 var marken återställd till ängsmark, se *bifogat foto vintern 2003*. Motsvarande var utvecklingen vid Storängskroken i Storängsbotten men där revs dessa något senare. Staden har dock ej haft ambitionen att återskapa naturmarken här eller vid Husarvikens södra strand.

Vi anser att området på södra sidan av Husarviken omfattas av *strandskydd*. De kartor som skulle varit bifogade länsstyrelsens beslut 1999-06-03 om undantag från strandskydd i området har enligt länsstyrelsens uppgift ”förkommit” och man har då sökt göra en rekonstruktion med en upplysning om att Gasverkstomten ej omfattas av strandskydd utom ett mindre område väster om befintlig kraftledning. – Enligt tidigare samtal med Länsstyrelsen fanns dock vid beslutet inga kartor ingivna från staden eller länsstyrelsen utom från Stockholms miljöförvaltning och den visade på strandskydd men förvaltningen var ej behörig myndighet i strandskyddsfrågor. *Kartan bifogas* tillhopa med senare *karta framtagen av sbk* samt *karta med inritat strandskydd* såsom Lag om införande av Miljöbalken trätt i kraft (se nedan)

I tjänsteutlåtande 96-689-20 om bygglovsansökan för stenkross i området anges strandskydd råda och sbn föreslås besluta medge tillfälligt undantag från gällande strandskyddsbestämmelser enligt naturvårdslagen (NVL) 15 och 16 §§. Naturreservat, ESKO-skydd och Nationalstadspark (fel yttre gräns) behandlas och under kulturskydd anges: ”Tomten är till största delen obebyggd. Det kulturhistoriska värdet inom området utgörs av ett staket som löper längs Husarviksstranden. Gasverkets äldre byggnadsbestånd är samtida med staketet. Lämningar av byn Husarne kan finnas i områdets södra kant.”

Stadens konsult ansåg att *Husarvikens södra strand* ej var rätt inritas och gjorde en *ny karta (bifogas)*. Länsstyrelsen upphävde tidigare regler om undantag från strandskydd inom Stockholms stad i sitt beslut 1999-06-03. Regeringen har även i olika beslut som överklagats av Naturvårdsverket klart angivit att strandskydd råder vid havet och vid insjöar och vattendrag. Strandskyddet syftar till att trygga förutsättningarna för allmänhetens friluftsliv och att bevara goda livsvillkor på land och i vattenområden intill 100 meter från strandlinjen vid normalt vattenstånd. Strandskyddet har utvecklats så här:

1975-07-01 Ny naturvårdslag (1974:1025) träder i kraft. Från att tidigare varit ett krav på tillstånd blir nu strandskyddet ett förbud, vilket i sak är en väsentlig skärpning. Nu lagstadgas också om generell förbud inom en 100 meterszon från normalt medelvattenstånd vid alla vattendrag. Särskilda skäl införes som grund för dispens från förbudet. Omfattning av åtgärder i huvudsak samma som tidigare. Länsstyrelsens beslut 1975 preciserar beslutets omfattning inom länet.

1994-07-01 Tillägg görs till 15§ NVL. Tillägget är en utvidgning av syftet med strandskyddet och innebär att detta även skall omfatta bevarandet av goda livsvillkor på land och i vatten för växt och djurlivet, d.v.s. hänsyn till den biologiska mångfalden i övergångszonen mellan land och vatten.

1999-01-01 Miljöbalken (MB) träder i kraft och ersätter naturvårdslagen, som upphör att gälla. Reglerna i NVL överföres till MB i stort sett oförändrade dock anges att undantag från förbudet ska vara förenligt med lagens syfte.

1999-06-30 Länsstyrelsens förordnande om strandskyddet i enlighet med miljöbalken 7 kap 13 och 15 §§ och med Lag om införande av Miljöbalken, 11 § att ”Förordnanden om undantag från strandskydd som har meddelats enligt 15 § andra stycket första meningen naturvårdslagen (1964:822) i dess lydelse före den 1 juli 1994 skall omprövas med tillämpning av 7 kap. 13 § miljöbalken senast den 30 juni 1999. Har ett förordnande inte omprövats innan dess, upphör förordnandet att gälla.” Stockholms stad har ej visat att strandskydd skulle vara upphävt söder om Husarviken. Tvärtom i utredningen inför det beslut länsstyrelsen fattade anger stadsbyggnadskontoret södra sidan ej vara undantagen strandskydd.

16 § Inom strandskyddsområde får inte:

1. Nya byggnader uppföras.
2. Byggnader ändras så att de tillgodoser ett väsentligen annat ändamål än de tidigare har använts till.
3. Grävningsarbeten eller andra förberedelsearbeten utföras för bebyggelse som avses i 1 och 2.
4. Andra anläggningar eller anordningar utföras som hindrar eller avhåller allmänheten från att beträda ett område där den annars skulle ha fått färdas fritt eller som väsentligen försämrar villkoren för djur- eller växtarter.
5. Andra åtgärder som väsentligen försämrar livsvillkoren för djur- eller växtarter.

För att upphäva strandskydd krävs särskilt skäl. Ett förhållande att ett område enligt detaljplan ska bebyggas utgör i sig inte något särskilt skäl för upphävande av strandskydd. Att bevara strandskyddet här måste ses i ett långsiktigt perspektiv. Området ligger i nationalstadspark och andra skydd enligt miljöbalken och ska skyddas mot skada. Naturreservat och ESKO-skydd skulle gälla i den nordvästra delen och i "Nationalstadsparkens ekologiska infrastruktur" av Stockholms stadsbyggnadskontor 1997 redovisas den nordvästra delen utgöras av *spridningszon med oersättlig värdekärna (karta bifogas)*. Däri anges på sidan 24 att schaktning, fyllning och ändrad marknivå är åtgärder som *spridningsvägarna behöver skyddas mot* liksom trädfallning och skador på vegetation ovan/under jord. Detta uppstår uppenbart som följd vid anläggande av den föreslagna bebyggelsen samt vid de exploateringsföretag som staden utan fastställd fördjupad översiktsplan eller detaljplan redan inlett för att dra ledningar m m till denna bebyggelse. *Karta bifogas som visar att MKBs bebyggelse ligger i Nationalstadsparken.*

Till dess att staden år 2005 utan att avvakta ett utlyst miljösamråd låtit ta ned över 1.000 träd söder om Husarviken var området det mest vilddjurstäta i innerstaden. Dessutom fanns både fridlysta och rödlistade arter här och i Husarviken. Detta finns dokumenterat inom Artarken hos miljöförvaltningen. Det är oacceptabelt att ett sådant område skulle kunna exploateras så lättvindigt som föreslås i MKB.

Den till MKB hörande "*Stads- och landskapsbild – kulturmiljö*" gör en djupare historiebeteckning över området men den liksom den egentliga MKB:n *undviker nogsnamt* fotografier från perioden när området längs Husarvikens södra sida varit nationalstadspark och de mer än 1.000 träden ännu fanns kvar! Vi *bifogar foton från från öst till väst på strandområdet med dess omfattande grönyta* och därigenom goda livsrum för vilda djur, både fridlysta, rödlistade och andra, se *bifogade foton*. Skyddet för dessa finns från 2008 upphöjt inom Artskyddsförordningen (2007:845). Enligt ÖP99 gäller generellt miljöbalken 4 kap. 4 § om skydd för kustområdena och skärgårdarna inom Nationalstadsparken.

Vad gäller *avsnitt 5* och *avsnitt 6* hänvisar vi till det svar Förbundet för Ekoparken, FFE, som samlar 50 samverkande organisationer i Stor-Stockholm varav DLV är en, inlämnar i detta samråd. Dessutom anser vi att bullerbeskrivningarna i MKB ej verkar trovärdiga då de anger för höga värden idag och för låga år 2020, speciellt vad gäller Hjorthagsparken och Husarviksområdet. Dagens bullerkarta skiljer sig helt från den *karta som nyligen framtagits för Nationalstadsparken som helhet och som bifogas*. Vad som klart framgår är dock att bullersituationen för östra Hjorthagen kommer att bli mycket svår. Vi har t ex föreslagit att Lidingövägen på denna sträcka ska däckas över och bebyggas med bostäder och med kontor mot tunnelöppningarna. På det viset skulle bullerproblemen så gott som helt försvinna

Fortum Värme planerar att bygga ett nytt stort biobränsleeldat kraftvärmeverk i Hjorthagen utan det skyddsavstånd Boverket anger i "Bättre plats för arbete" är uppfyllt, som för detta storindustriområde skulle vara ca 1.000 meter. Detta nämns inte i MKB. Skyddsavståndet räknas från gränsen för Fortum Värmes område till närmaste bostäder. Alla planerade nya bostäder ligger långt innanför denna gräns. Inte minst bostäderna tvärs över Jägmästargatan blir ju orealistiska och utan dessa skulle hela tyngdpunkten vad gäller service, affärer, skola o d inte kunna motiveras vara kvar vid Hjorthagens nuvarande bostäder utan komma att flyttas bort till de nya bostadsområdena på 40 meter lägre nivå. Den ömtåliga miljön kring Jägmästargatan påverkas negativt av omfattande förinstallationer, se *bifogat foto*.

Utsläppen av olika miljöstörande verksamheter omnämns men för vissa ganska ytligt. Partikelhalten (PM 10) är mycket svår att hantera och på vissa sträckor överskrider halten miljökvalitetsnormen i området. När Norra länken är färdigbyggd kommer förmodligen halterna att vara högre om inga drastiska åtgärder sätts in. Och Norra länken - som av Vägverket i nu fastställd utformning ansetts behöva byggas för att kunna exploatera bl a Hjorthagen - tillåts i MKB störa omgivningen utan att överdäckas! Partikelhalterna förväntas även ökas genom Fortums och hamnens kraftiga utbyggnad vilket bör visas.

MKB tar inte tillräcklig hänsyn till riksintressena Nationalstadsparken eller kulturminnesvärden i området och vi finner det orimligt att inom områdets avgränsning kunna inrymma 5.000 nya bostäder. Vi har studerat hur en alternativ utformning av ny bebyggelse skulle kunna göras i området förutsatt, som nu redan skett p g a DLV's kraftiga kritik, Gasverket läggs ned och ett nytt gaslager flyttar ut till Norvik och Huddinge i st f att bygga ett nytt lager för flytande naturgas (LNG) nedanför Hjorthagskyrkan där skyddszonen skulle vara över 2.000 meter och förutsatt att Fortum Värme inte bygger nytt kraftvärmeverk bland bostäderna i Hjorthagen med stort flislager och ständiga störande transporter med båt, tåg och järnväg till och från, och utgått från kartan på sidan 79 i MKB. Genom att ta bort bostäderna längs Husarviken och i det nordvästra hörnet av Hjorthagen intill Fiskartorpet och i st lägga bostäder där staden planerat för ny energihamn så klaras skyddet av riksintressena. Det riksintresse för hamnen som föreslagits av länsstyrelsen har här inte samma styrka och kan förändras. Bl a har staden föreslagit en utbyggnad av en helt ny hamn sydost om Hjorthagen samtidigt som verksamheter flyttas till Norvik. Vidare anser vi att de flesta utbyggnaderna inom Hjorthagsparken ska tas bort, speciellt i den viktiga värdekärnan i sydväst. Parken är definierad att vara till för de boende i Abessinien. Detta får ej ändras. Värdekärnan, som definieras i förarbetena till den fördjupade översiktsplanen för Nationalstadsparken, som ännu ej är klar, rymmer troligen den unika bredbandade ekbarkbocken, som borde fridlysas. I några fall kan framtida mindre bebyggelse prövas som redan har exploaterats för annat men *bifogade foton från Duschparken och Örnklipporna* visar orörda bevarandevärden och utsiktspunkter. De hus MKBn föreslår på Abessiniens nordsida skulle ligga inom buffetzone/helhetsmiljön för riksintresseområdet enligt sidan 97 i Stads- & landskapsbild - kulturmiljö och kan ej tillåtas byggas Dessutom finns här en mycket fascinerande och unikt vacker bergformation och viktigt grönområde på bergets nordsida, som enligt förhållningssättet i ÖP99 ska bevaras intakt, se *bifogat foto*.

I Storängsbotten söder om Värtabanan borde nuvarande bebyggelse utom Akademikliniken rivas och en långa byggas för idrottsverksamhet längs järnvägen som bullerskydd och på den plats tidigare utställningshall legat. Därigenom kan en ny park skapas i Storängsbotten som kan nås via en viaduktförbindelse från Hjorthagsparken. *DLV's förslag till markdisposition och rekreativvärden bifogas*.

För att återskapa grönyta för "känslig markanvändning" på södra sidan av Husarviken inom Nationalstadsparken anses ett lager av 1 meters tjocklek av fyllnadsmassa ovanpå en geo-duk behövas. I vissa delar är detta eller motsvarande åtgärd redan gjord. Kostnaden uppgår till ca 200 kr/ton jord. Det betyder att södra Husarviksstranden, som är 1 000 meter lång och 100 meter bred skulle kunna återfå grönytan till en kostnad av maximalt 30 miljoner och sedan kunna utnyttjas för park- och idrottsaktiviteter. Kostnad för uppgrävning och ev. åtgärder tillkommer enligt expertisen med 300 kr/ton för ställen med mindre förorenad mark, dvs maximalt 45 miljoner eller totalt 75 miljoner kronor. Detta alternativ behandlas ej i MKB. Marken längs stranden är ända intill vallen genomsläpplig för inströmmande havsvatten. Detta har medfört att området i stora delar översvämmades vid högvatten innan uppfyllnaden gjordes av staden 2005 Vi föreslog från början att området skulle utnyttjas för träningsgolf för Stockholms ungdom som saknar sådana möjligheter. Idrottsnämnden beslöt därefter 1999-03-30 tillstyrka förslaget från Djurgården-Lilla Värtans Miljöskyddsförening om att anlägga en golfbana längs Husarviken på Gasverkstomten som en utlöpare av Tumbatältet som då låg vid Husarviken. Både Djurgårdens IF Golförening och Värtans IK har ställt sig mycket positiva till att driva en sådan anläggning

Genom att lägga ny bebyggelse uppe på den vall, som löper söder om Husarviken ej närmare vattnet än 100 meter samt på en överbyggnad av Lidingövägen öster om Hjorthagen, så blir risken mindre att den pågående uppvärmningen av jorden skulle medföra att havsytan stiger över husgrunderna. Detta förutsatt att snittet för uppvärmningen inte uppgår till mer än runt en grad detta sekel då havsytan väntas stiga ca 0,6 meter enligt IPCC. Det finns forskning som visar att om höjningen blir upp till 3 grader skulle en höjning av havsytan kunna fortsätta med upp till en meter var 20:e till dess den når upp till 25 meter. Detta enligt direktör James Hansen på NASA. Se mer via nedanstående länkar:
http://br.youtube.com/watch?v=Z3oMf_WnaA8&feature=related
<http://br.youtube.com/watch?v=f0hHlxaYNb0&feature=related>

En så omfattande exploatering som MKB i sin helhetsbedömning förordar leder till en kraftig ökning av trafikströmmarna både inom området och utanför, vilket får konsekvenser för andra gator i innerstaden. Detta borde tas med i MKB. Byggskedet blir också långt och då detta sammanfaller med andra intensiva utbyggnader här blir miljön svåruthärdlig. Varför skulle staden här tillåta så stor och lång exploatering(-stid) när man ej gjorde det vid t ex Odenplan?